

RYSZARD SKRZYNIARZ

HISTORYCZNY, SPOŁECZNY I RELIGIJNY KONTEKST KSZTAŁTOWANIA SIĘ MYŚLI O. JACKA WORONIECKIEGO

Nie ulega wątpliwości, że historia życia ludzkiego jest osadzona w szerokim kontekście historycznym, społecznym, ekonomicznym, politycznym i religijnym. Te uwarunkowania mają ogromny wpływ na pozycję społeczną człowieka, jego postawy, poglądy oraz wyznawaną religię. Poniżej postaram się wskazać najważniejsze elementy kształtujące myśl dominikanina o. Jacka Woronieckiego, który pozostawił po sobie niebagatelny dorobek intelektualny. Według o. Maurycego L. Niedzieli liczy on ok. 230 prac z różnych dziedzin i 9 metrów bieżących akt archiwalnych, mimo że przed śmiercią część materiałów spalił (Kalinowska, 2005, s. 61, 74; Wistuba, 2011). W twórczości o. Woronieckiego odnajdujemy reminiscencje wydarzeń z otaczającego go świata i możemy śledzić ich wpływ na kształtowanie się jego poglądów i myśli pedagogiczno-filozoficzno-teologicznej.

KONTEKST HISTORYCZNY

Syn Mieczysława i Marianny, Jacek Adam Woroniecki urodził się w Lublinie 21 grudnia 1878 r., czyli półtorej dekady po powstaniu styczniowym, które pozostawiło trwałą ślad w pamięci polskiej szlachty, arystokracji i Kościoła katolickiego na ziemiach polskich. To te grupy najdotkliwiej odczuły samo powstanie i jego skutki – represje (konfiskaty mienia, likwidacje klasztorów, rusyfikację kultury i nauki) oraz wywózki znaczących postaci w głąb

Dr hab. RYSZARD SKRZYNIARZ, prof. KUL – Katedra Biografistyki Pedagogicznej, Instytut Pedagogiki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławskie 14, 20-950 Lublin; e-mail: skrzyniarz@kul.lublin.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1732-8155>.

Rosji (np. arcybiskupa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego). Woroniecki pochodził z rodziny arystokratycznej, wywodzącej się z książąt Nieświeckich. Rodzina była mocno związana z Kościołem katolickim, utrzymywała kontakty z wieloma hierarchami i katolickimi intelektualistami (np. arcybiskupem Wincentym Popielem, biskupem Franciszkiem Jaczewskim, biskupem Kazimierzem Ruszkiewiczem) i zachowywała katolicki oraz patriotyczny charakter życia. Adam był wychowywany w atmosferze zainteresowań sprawami państwa, społeczeństwa i Kościoła (Sobańska-Wociał, 2000, s. 51; Kalinowska, 2005, s. 24-25).

Od 1892 r. uczył się w IV Gimnazjum Męskim w Warszawie. W tym czasie uczestniczył także w tajnych wykładach z zakresu języka polskiego oraz historii. W 1898 r. zdał maturę, a następnie odbył służbę wojskową w pułku huzarów w Warszawie. Już wówczas bardzo dobrze orientował się w sprawach narodowych i społecznych. W 1899 r. wyjechał do Fryburga Szwajcarskiego, gdzie zapisał się na Wydział Przyrodniczy tamtejszego uniwersytetu (Polak, 1999, s. 220).

Niewątpliwym wpływem na dalsze losy Woronieckiego miało spotkanie z o. Honoratem Koźmińskim, który rozpoznał w nim powołanie kapłańskie, co poskutkowało wyborem przez niego studiów teologicznych. W 1902 r. uzyskał licencjat z nauk przyrodniczych i rozpoczął studia filozoficzne i teologiczne. W 1904 r., zdobywszy stopień licencjata filozofii oraz tytuł bakałarza teologii, wrócił do kraju. Dzięki stypendium Krakowskiej Akademii Umiejętności powrócił do Fryburga, gdzie w 1905 r. otrzymał stopień licencjata teologii. W tym też roku wstąpił do Seminarium Duchownego w Lublinie, tam w 1906 r. przyjął święcenia kapłańskie (Kalinowska, 2005, s. 33).

Młody Woroniecki w latach 1905-1907 był świadkiem demokratycznej rewolucji, która wybuchła w Rosji. Na ziemiach polskich jej uczestnicy – robotnicy przemysłowi i rolni oraz większość chłopów i inteligencji – występowali przeciw systemowi politycznemu i ekonomicznemu oraz uciskowi narodowemu. Rewolucja wywarła także wpływ na pozostałe zabory (Tazbir, 1979, s. 519-521). Odniesienia do tego zrywu spotykamy w pracy Woronieckiego *Ogrody robotnicze*, w której skupił się na rozwiązaniu problemów najniższych grup społecznych, czyli chłopów i robotników (Woroniecki, 1905; tenże, 1906, s. 163-174).

W 1907 r. ponownie wyjechał do Fryburga, gdzie w 1909 r. obronił rozprawę doktorską z teologii. W 1909 r. wstąpił do zakonu dominikanów, rozpoczynając nowicjat w San Domenico di Fiesole. W zakonie przyjął imię Jacek. W 1911 r. złożył wieczystą profesję w Dusseldorfie. Pełnił funkcje ojca

duchownego oraz wiceregensa konwiktu teologicznego we Fryburgu. W 1914 r. powrócił do kraju (Kalinowska, 2005, s. 34-35; Bareła, 1959, s. 13).

Tego roku wybuchła pierwsza wojna światowa, która nie mogła nie pozostawić śladów w biografii i myśli Woronieckiego. Lata wojenne przeżył w Krakowie. Wykładał tu etykę w studium klasztorным oraz sprawował pieczę nad archiwum zakonnym. W tym czasie obserwował również bacznie życie katolików i funkcjonowanie Kościoła na ziemiach polskich, rozgrabionych przez trzech zaborców. Efektem tego stała się jego twórczość pisarska, w której starał się wychodzić naprzeciw potrzebom społeczeństwa polskiego. Szczególnie zaś skłaniał się ku polskiej inteligencji, pragnąc poddać ją duchowej formacji. Dostrzegał w tej warstwie społecznej niepokojące zaniedbania w wykształceniu religijnym (Bareła, 1959, s. 13).

W 1918 r. Polska odzyskała niepodległość po 123 latach niewoli. Nastąpił czas, kiedy Polacy mogli stanowić o sobie sami, bez udziału niegdysiejszych zaborców, którzy stali się sąsiadami. Woroniecki czynnie włączył się w dzieło organizowania życia społecznego w wolnej Polsce (Wistuba, 2003, s. 235; Stopniak, 1985, s. 575). Okres dwudziestolecia międzywojennego spędził w Polsce i za granicą.

Zainteresował się szczególnie ideą założenia w Lublinie pierwszej wyższej uczelni katolickiej. W 1919 r. dzięki dobrym kontaktom z ks. Idzimek Radziszewskim (1871-1922) podjął pracę na Uniwersytecie Lubelskim (od 1928 r. Katolicki Uniwersytet Lubelski – KUL), prowadząc wykłady z teologii moralnej i etyki (Kalinowska, 2005, s. 37). Kiedy młody uniwersytet rozpoczynał swoją działalność, Polska musiała zmierzyć się nie tylko ze zjednoczeniem odrębnych systemów gospodarczych, społecznych, ekonomicznych, a nawet religijnych, ale także w 1920 r. z wrogiem zewnętrznym – Rosją sowiecką, która podjęła wysiłek „eksportowania” bolszewickiej rewolucji na Zachód. W wojnie brali udział i ginęli studenci lubelskiej uczelni. Po śmierci założyciela i pierwszego rektora ks. Radziszewskiego, Woroniecki został rektorem KUL w latach 1922-1924, przyczyniając się do rozwoju naukowego tej uczelni, zaś w 1928 r. pełnił funkcję wicerektora. Dbał o zabezpieczenie bytu materialnego uniwersytetu, starając się o pozyskanie stałych źródeł jego finansowania. W latach 1924-1929 pełnił funkcję dziekana Wydziału Teologicznego KUL. Woroniecki, sprawując władzę na uniwersytecie, nadając kierunek prowadzonym na nim badaniom i kształcąc pokolenia młodych Polaków, nie angażował się bezpośrednio w politykę, ale kierował się dobrem nadrzędnym państwa i społeczeństwa. (Bareła, 1959, s. 14-15; Kalinowska, 2005, s. 38-40, 42, 46).

W 1929 r. został profesorem dominikańskiego *Collegium Angelicum* w Rzymie, na którym wykładał teologię moralną i spekulatywną oraz pedagogikę. W 1930 r. otrzymał najwyższy w zakonie dominikańskim tytuł naukowy: *magister in Sacra Theologia*. W 1933 r., ze względu na pogarszający się stan zdrowia, powrócił do Polski (Kalinowska, 2005, s. 53). Pełnił obowiązki rektora Studium Filozoficzno-Teologicznego dominikanów we Lwowie i prowadził wykłady z teologii moralnej, patrologii i historii Kościoła. Od roku 1937 wykładał w studium generalnym w Warszawie. Przyczynił się do powstania czasopisma „Szkoła Chrystusowa”, przeznaczonego dla inteligencji katolickiej (Polak, 1999, s. 225). W 1932 r. założył Zgromadzenie Sióstr Dominikanek Misjonarek, którego celem była praca misyjna na terenie Związku Radzieckiego, szczególnie na Ukrainie i na Syberii, oraz w Polsce, aby rozpowszechnić idee katolicyzmu. W 1937 r. został przeniesiony do nowo wybudowanego kolegium dominikańskiego w Warszawie.

Wybuch drugiej wojny światowej zastał go w Krakowie. Okres okupacji niemieckiej, naznaczony terrorem i zbrodnią, spędził w krakowskim klasztorze. Tu poświęcił się pracy pisarskiej, wygłaszał rekolekcje i konferencje dla krakowskiej inteligencji. Zmarł 18 maja 1949 r., już po zakończeniu wojny z Niemcami, ale w okresie walk wewnętrznych i przejmowania władzy przez komunistów. Pogrzeb odbył się na Cmentarzu Rakowieckim, a w 1960 r. jego szczątki przeniesiono do kościoła pw. św. Jacka w Warszawie (Kalinowska, 2005, s. 57-60).

KONTEKST SPOŁECZNY

Na przełomie XIX i XX wieku nastąpiły duże zmiany w strukturze gospodarczej i społecznej wielu państw europejskich. Rozwój nauki, a co za tym idzie – osiągnięcia techniczne, przyczyniły się do powstawania dysproporcji w sytuacji materialnej ludzi i tworzenia wielu warstw społecznych, nieliczna najwyższa warstwa uzyskany zysk zaczęła gromadzić tylko dla siebie, a pracowników wykorzystywać jako tanią siłę roboczą. Na tym gruncie zaczęły powstawać nowe ideologie, które zyskiwały wielu zwolenników, co w konsekwencji doprowadziło do wybuchów rewolucyjnych w Europie: na początku XX wieku społecznych, a w 1917 r. w Rosji wybuchła rewolucja październikowa, która zakwestionowała własność prywatną.

Jacek Woroniecki, kierując się patriotyzmem i poczuciem obowiązku obywatelskiego, uważnie przyglądał się społecznej sytuacji państwa, co zna-

lazło wyraz w jego koncepcjach, dotyczących konkretnych zagadnień społeczno-ustrojowych. Jeszcze w czasie pierwszej wojny, w 1916 r., rozpoczął publikację artykułów podejmujących tematykę odbudowy odradzającej się Polski. Wyjaśniał zasady życia w ustroju demokratycznym, uzasadniał konieczność budowania nowego społeczeństwa przede wszystkim w oparciu na nauce społecznej Kościoła, jednocześnie zwracał uwagę na specyfikę polskiej kultury i tradycji (Woroniecki, 1916a; tenże, 1916b; tenże, 1916c; tenże 1918b). Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości uznawał, że należy wypracować nową definicję państwa, adekwatną do nowych warunków geopolitycznych, a także do nowej organizacji politycznej. Proponowana przez niego koncepcja odwoływała się do sytuacji politycznej, a opierała się na dziełach filozoficzno-teologicznych, zwłaszcza Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu (Woroniecki, 2004, s. 64, 159, Woroniecki, 2013, t. 1, s. 197-198). Po powstaniu państwa polskiego wypowiadał się także na temat relacji państwo–Kościół (Woroniecki, 1918a).

Na przełomie wieków dokonał się ożywiony rozkwit wielu dziedzin wiedzy. Szczególnie rozwinęły się nauki przyrodnicze, a zwłaszcza medycyna, biologia, chemia i fizyka. Miało to ogromne znaczenie dla ówczesnych społeczeństw, w których praktycznie z dnia na dzień wydłużyła się przeciętna długość życia. Odkrycia w fizyce umożliwiły formułowanie dotychczas nieznanych zasad (np. zasada zachowania energii), w chemii pozwoliło to na produkcję syntetycznych materiałów i zastępowanie dotychczasowych – naturalnych. Dokonane odkrycia naukowe dawały szansę niespotykanego dotąd rozwoju przemysłu, ale także utwierdzały ludzi w przekonaniu o możliwości panowania nad siłami przyrody. Szczególnie dynamicznie zaczął rozwijać się przemysł w większości nastawiony na zbrojenia.

Państwa powstałe w 1918 r. próbowały budować swoje gospodarki przez tworzenie okręgów przemysłowych. W Polsce rozpoczęła się budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego i portu w Gdyni. Industrializacja powodowała, że ludność przepływała ze wsi do miast, ale także z biedniejszych regionów do tych, które dawały szansę na pracę i zarobki. Część ludności opuszczała swoje rodzinne strony i emigrowała za granicę (np. do USA, Francji). Następowaly zmiany w strukturze społecznej ludności. Okres międzywojenny to także czas, kiedy kobiety uzyskały prawa wyborcze (Polska – 1918 r.). Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku (1929-1933) nastąpił kryzys gospodarczy, który doprowadził do upadku wielu przedsiębiorstw, banków i zubożenia klasy robotniczej oraz chłopów. Wydarzenia te doprowadziły do rozkwitu różnego rodzaju partii socjalistycznych,

komunistycznych oraz chłopskich. W tym czasie w Niemczech rozwinął się nazizm – narodowy socjalizm, który parł do podboju ościennych państw, co doprowadziło do wybuchu drugiej wojny światowej. W drugiej połowie lat trzydziestych XX wieku Woroniecki w odpowiedzi na napiętą sytuację międzynarodową w swoich utworach podejmował zagadnienia dotyczące relacji międzynarodowych, proponując łagodzenie tychże (Woroniecki, 1934).

Należy odnotować, że XIX i XX wiek to czas wielu wynalazków (radio, samolot, które przyczyniły się do tego, że na świecie przyspieszeniu uległa wymiana informacji między ludźmi, zamieszkującymi regiony, państwa, a nawet odległe kontynenty, skrócił się czas podróżowania i przesyłania towarów do najdalszych zakątków.

W tym okresie zaczęły się także rozwijać ruchy reformatorskie w oświacie, których twórcy i zwolennicy dostrzegali indywidualność dziecka i kwestionowali dotychczasowe podejście do wychowania oraz brak badań naukowych nad dzieckiem, np. nurt oparty na pedagogice naturalistycznej, która w początkach XX wieku przyjęła nazwę progresywizmu, zwany „nowym wychowaniem”¹. Woroniecki prowadził krytykę nurtów naturalistycznych oraz ideologii edukacyjnych „nowego wychowania”, przewidywał ich skutki (głównie moralne i społeczne) i pokazywał niebezpieczeństwa, jakie ze sobą niosą. Natomiast sam interesował się aretologią, na której zbudował swoją koncepcję pedagogiki integralnej oraz rozumienie wychowania i doskonałości chrześcijańskiej, polegającej na promowaniu ideałów i wzorów osobowych, zorientowanych na polskie społeczeństwo katolickie, a szczególnie inteligencję.

Problematyka edukacji społeczeństwa, a przede wszystkim młodzieży, znalazła swój oddźwięk w twórczości Woronieckiego już w 1903 r., gdy wydał *Uwagi z powodu „Naszej młodzieży” Scriptora*, w których znajdujemy konkretną ocenę wykształcenia i postaw młodzieży polskiej tego okresu (Woroniecki, 1903).

Woroniecki bezpośrednio nie włączał się do działań i dyskusji politycznych, niemniej reagował na zaistniałą sytuację, która dotyczyła danego problemu i miała wpływ na życie Polaków. Na przykład po uchwaleniu konstytucji marcowej akcentował problem praw i obowiązków obywatelskich nałożonych na różne grupy społeczne (Woroniecki, 1921a; tenże, 1921b).

¹ Tworzyli je tacy pedagodzy jak: Ovide Decroly, John Dewey, Celestin Freinet, Ellen Key, Georg Kerschensteiner, William Heard Kilpatrick, Maria Montessori, Helen Parkhurst, natomiast w Polsce byli to: Henryk Rowid, Janusz Korczak, Maria Grzegorzewska.

KONTEKST RELIGIJNY

W XIX i XX wieku ekspansja oświeceniowych, racjonalnych idei sprawia, że zaczyna się coraz częściej podważać prawdy wiary na rzecz odkryć naukowych. Na gruncie poszczególnych dziedzin nauki próbuje się wychowywać i kształcić „nowoczesnego” człowieka, ograniczając w jego życiu znaczenie religii i wiary. Nauka staje w opozycji do religii. Szczególnie od rewolucji francuskiej (1789) kwestionowano i podważano potrzebę wiary w Boga, a Fryderyk Nietzsche ogłosił śmierć Boga:

Bóg umarł! Bóg nie żyje! Myśmy go zabili! [...] Czyż nie musimy sami stać się bogami, by tylko zdawać się jego godnymi? (Nietzsche, s. 168).

W Europie i Stanach Zjednoczonych rozwijają się nurty filozoficzne i prądy umysłowe, których twórcy prześcigają się w kreowaniu idealnych warunków życia człowieka, zapewnienia mu jak najlepszych warunków do egzystencji, a zarazem uniezależnienia go od Boga i religii. Tworzone lub modyfikowane są: liberalizm, ateizm, komunizm, socjalizm, indywidualizm, subiektywizm, probabilizm, intelektualizm, sentymentalizm, naturalizm i inne „-izmy”. Tego typu doktryny wpływają na naturę ludzkiego poznania oraz działania, a pośrednio oddziałują również na szerzenie się postaw egoistycznych oraz osłabienie kondycji psychicznej człowieka pozbawionego oparcia w Bogu i religii (Roszkowski, 2019, s. 71-97).

Liberalizm, komunizm i wszelkie socjalistyczne rozwiązania problemów społeczno-politycznych były krytykowane przez Woronieckiego. W tych wszystkich teoriach ujmujących społeczeństwo selektywnie, wyróżniających jedne grupy społeczne, dyskryminujących zaś inne, a także odrzucających prawdy objawione i Boga, Woroniecki widział zagrożenie dla człowieka, osłabienia więzów społecznych i roli państw narodowych. Dostrzegał, że stają się one źródłem wielu nieporozumień i wypaczeń. Stawał po stronie myśli katolickiej w ujęciu tomistycznym (Mazur, Kiereś, Skrzyński, Płazińska, 2019, s. 93-102; Wistuba, 2011).

Nie bez znaczenia dla postrzegania człowieka jako obrazu Stwórcy miały dwie teorie, które „zrewolucjonizowały” naukę, a mianowicie teoria ewolucji Karola Darwina, która skłania się do tezy, że człowiek wyewoluował, a zatem Bóg nie miał wpływu na rozwój życia na Ziemi, bo to natura w procesie ewolucji „wypracowała” człowieka takim, jaki jest. Natomiast Zygmunta Freuda była twórcą teorii psychoanalizy, która wskazała na ukryte w podświadomości człowieka popędy i ich niebagatelny wpływ na zachowa-

nie człowieka. Tym samym przyczyniła się do budowania obrazu człowieka jako elementu świata zwierząt, ale na wyższym poziomie rozwoju (Bourke, 1994, s. 268-269; Horowski, 2007, s. 49).

Niebagatelną rolę odegrał modernizm jako nurt w filozofii i teologii katolickiej XIX i XX wieku, w którym zakładano możliwość zmian doktryny Kościoła, posuniętych nawet do zmiany dogmatów, gdyż „powinna” ona odpowiadać swojej epoce. Kościół ówczesny nie stał na uboczu toczących się przemian społecznych, ekonomicznych, cywilizacyjnych i naukowych. Papieże reagowali – jedni szybciej, drudzy wolniej – na wszelkiego rodzaju zagrożenia, które stawały na drodze do zbawienia człowieka, a także wpływały na jego doczesne życie. I tak papież Leon XIII (1878-1903) wydał wiele encyklik, najbardziej znaną jest *Rerum novarum* z 1891 r., dotycząca kwestii robotniczych, a także encyklika o masonerii *Humanum genus* (1884)². Papież Pius X (1903-1914) w encyklice *Pascendi Dominici gregis* i w dekreście *Lamentabili sane* w 1907 r. zdecydowanie potępił modernizm. Benedykt XV (1914-1922) i Pius XI (1922-1939) w swoich encyklikach również odnosili się do najbardziej palących problemów Kościoła i człowieka im współczesnego.

Kwintesencją rozważań Woronieckiego nad chrześcijańską koncepcją człowieka, społeczeństwa i narodu jest *Katolicka etyka wychowawcza*, w której analizował poruszone zagadnienia w odniesieniu do wielu płaszczyzn: filozofii, teologii, historii, polityki, pedagogiki, tworząc swoiste studium podejmowanych zagadnień. Woroniecki odwoływał się do filozofów, np. Arystotelesa, św. Tomasza z Akwinu, do dokumentów Kościoła, ale także do literatury pięknej, np. Adama Mickiewicza, Henryka Sienkiewicza, Elizy Orzeszkowej (Kostkiewicz, s. 97-128).

Woroniecki dostrzegał, że choć w nielicznych rodzinach arystokratycznych poziom życia i wychowania religijnego był dość dobry, to zdecydowanie gorzej działo się z religijnością niższych warstw społecznych, a przede wszystkim chłopów. Na wsi znajomość prawd wiary i historii Kościoła była szczątkowa, a ponadto często prostą religijność przenikało przywiązanie do zabobonów. Dlatego konieczna stawała się sprawa solidnego przygotowania intelektualnego i duchowego przyszłych kapłanów do posługi wśród wiernych oraz kierowania ich do odrodzenia duchowości w Polsce. Pomocne w tego typu pracy miały stać się czasopisma dla różnych grup społecznych, których misją była likwidacja analfabetyzmu oraz edukacja religijna. Były to

² Dnia 17 lutego 1917 r. w Rzymie odbył się kongres masonerii, który zapowiadał walkę z Kościołem. W 1962 r. wielki mistrz masonerii zażądał wyeliminowania modlitwy do św. Michała Archanioła i tak się też stało na wiele lat w Kościele katolickim.

np.: „Rycerz Niepokalanej”, „Szkoła Chrystusowa” – dla inteligencji katolickiej, „Rodzina Polska”, „Głos Karmelu”, „Przewodnik Katolicki” (*Wspomnienia*, s. 46-47). Ogromne znaczenie miała także współpraca dominikanina z licznymi organizacjami społecznymi, które podejmowały działalność w tym kierunku oraz prowadziły edukację społeczną w duchu zasad nauki Kościoła katolickiego (Kalinowska, 2005, s. 47).

Woroniecki różnego rodzaju wystąpienia publiczne: wykłady, kazania, odczyty traktował jako sposób oddziaływania społecznego. Prezentował określone wizerunki społeczeństwa zgodne z nauką Kościoła, a tym samym propagował patriotyczne postawy wśród lokalnych społeczności (Kalinowska, 2005, s. 45). Aktywizował wszystkie grupy społeczne, a szczególnie inteligencję polską w celu głębszego rozwoju religijnego. W tej warstwie widział drzemiący a niewykorzystany potencjał w kwestiach religijno-społecznych (Woroniecki, 1914). Nie bez wpływu na Woronieckiego pozostały także objawienia prywatne s. Faustyny Kowalskiej o Bożym Miłosierdziu, czego konsekwencją były jego publikacje: *Miłosierdzie i nasza na nie odpowiedź* oraz *Tajemnica Miłosierdzia Bożego. Nauka chrześcijańska o Miłosierdziu Bożym i naszej wobec niego postawie* (Woroniecki, 1935; tenże, 1946).

PODSUMOWANIE

Niewątpliwie znaczący wpływ na Woronieckiego, na jego postawę i poglądy wywarło środowisko, w jakim się wychowywał. Przede wszystkim była to jego rodzina i otoczenie, w których wzrastał, a więc bliscy, nauczyciele, znajomi i goście rodziny. W środowisku tym wysoko ceniono rozwój intelektualny. Ogromny wpływ wywarli na niego wybitni przełożeni i współpracownicy z zakonu dominikanów (np. o. Reginald Garrigou-Lagrange, o. Jacek Gilleta), których napotkał na swojej drodze zarówno w Polsce, jak i za granicą, oraz inni duchowni, np. kardynał Adam Sapieha.

Nie bez znaczenia na poglądy i myśl Jacka Woronieckiego były wydarzenia historyczne, których był uczestnikiem (m.in. odzyskanie przez Polskę niepodległości, dwie wojny światowe). Jego postrzeganie świata i odbiór poszczególnych wydarzeń były uzależnione od sytuacji społecznej, jaka istniała w Polsce i całej Europie – nierówność, wyzysk, niski poziom intelektualny najniższych warstw społecznych z powodu braku dostępu do edukacji. Trzecim, acz nie mniej ważnym, elementem wpływającym na kształtowanie się myśli Woronieckiego była wiara. Został on wychowany w poszanowaniu

wartości Kościoła katolickiego, tę postawę pogłębił w czasie studiów teologicznych i przez formację zakonną dominikanów. Jego religijność kształtowała się także przez realia, jakie dotyczyły Kościoła katolickiego na przełomie XIX i XX wieku – liberalizm, modernizm, masoneria, ale przede wszystkim dokumenty oficjalne i twórczość teologiczna ówczesnych myślicieli Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

- BAREŁA, S. (1959). O. Jacek Woroniecki. *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*, 6(1-2), 9-32.
- BOURKE, V.J. (1994). *Historia etyki*. Toruń: Wydawnictwo Krupski i S-ka.
- HOROWSKI, J. (2007). *Paedagogia perennis w dobie postmodernizmu. Wychowawcze koncepcje o. Jacka Woronieckiego a kultura przełomu XX i XXI*. Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne.
- KALINOWSKA, K. (2005). *Jacek Woroniecki o społeczeństwie i państwie*. Lublin: Fundacja Servire Veritati, Inst. Edukacji Narodowej.
- KOSTKIEWICZ, J. (2013). *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918-1939*. Kraków: Impuls.
- MAZUR P., KIEREŚ, B., SKRZYNIARZ, R., PŁAZIŃSKA, A. (2019). *Jacek Woroniecki*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum.
- NIETZSCHE, F. (1906-1907). *Wiedza radosna*, sekcja 125. Tłum. Leopold Staff. Warszawa.: J. Mortkowicz.
- POLAK, R. (1999). Jacek Woroniecki – życie i twórczość naukowa. *Człowiek w Kulturze*, 12, 214-240.
- ROSZKOWSKI, W. (2019). *Roztrzaskane lustro. Upadek cywilizacji zachodniej*. Kraków: Biały Kruk.
- SOBAŃSKA-WOCIAŁ, S. (2000). Jacek Woroniecki OP w tradycji rodzinnej. W: J. GAŁKOWSKI, M.L. NIEDZIELA (red.), *Człowiek – moralność – wychowanie. Życie i myśl Jacka Woronieckiego OP* (s. 49-56). Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- STOPNIAK, F. (1985). Kościół na ziemiach polskich w latach 1848-1978. W: L.J. ROGIER, R. AUBERT, M.B. KNOWLES (red.), *Historia Kościoła*, t. 5 (s. 575-608). Warszawa: PAX.
- TAZBIR, T. (1979). *Zarys historii Polski*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- WISTUBA, G. (2003). Ojca Jacka Woronieckiego „pedagogia perennis”. *Cywilizacja*, 7, 235-246.
- WISTUBA, G. (2011). *Prowadzić ku Zbawcy. Duszpasterstwo w nauczaniu i posłudze o. Jacka Woronieckiego OP*. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia.
- WORONIECKI, J. (2013). *Katolicka etyka wychowawcza*, t. 1-3. Lublin: Instytut Edukacji Narodowej.
- WORONIECKI, J. (1918a). Konkordat czy rozdział. *Rok Polski*, 3(6), 352-363.
- WORONIECKI, J. (1935). Miłosierdzie i nasza na nie odpowiedź. *Szkoła Chrystusowa*, 6(11), nr 5, 193-210.
- WORONIECKI, J. (2004). *O narodzie i państwie*. Lublin: Fundacja Servire Veritati, Instytut Edukacji Narodowej.
- WORONIECKI, J. (1905). *Ogrody robotnicze*. Poznań: Druk. i Księg. św. Wojciecha.
- WORONIECKI, J. (1906). Polscy obieżysasi w Szwajcarii. W: *W kwestii wychodźstwa polskiego* (s. 163-174). Poznań: Ruch Chrześcijańsko-Społeczny.

- WORONIECKI, J. (1916a). Oświata a wychowanie. *Rok Polski*, 1(7), 35-49.
- WORONIECKI, J. (1934). Pokora i jej rola w stosunkach międzynarodowych. *Szkoła Chrystusowa*, 8, 9-24.
- WORONIECKI, J. (1914). *Przewodnik po literaturze religijnej dla osób pragnących pogłębić swe wykształcenie w dziedzinie wiary katolickiej*. Lwów–Włocławek: Gubrynowicz i Syn–Księgarnia Powszechna.
- WORONIECKI, J. (1921a). Rola czynników moralnych w życiu społecznym ziemian. W: *Zadania i obowiązki ziemiaństwa. Referaty wygłoszone na zebraniu Związku Ziemian w Warszawie w dniu 6 czerwca 1921 r.* (s. 1-39). Warszawa.
- WORONIECKI, J. (1916b). Społeczeństwo a wychowanie. *Rok Polski* 1(8), 17-31.
- WORONIECKI, J. (1916c). Szkoła narodowa w nauczaniu języka polskiego. *Rok Polski*, 1(1), 29-43.
- WORONIECKI, J. (1946). *Tajemnica Miłosierdzia Bożego. Nauka chrześcijańska o Miłosierdziu Bożym i naszej wobec niego postawie*. Poznań: Albertinum [Lublin: Instytut Edukacji Narodowej, 2016].
- WORONIECKI, J. (1903). *Uwagi z powodu „Naszej młodzieży” Scriptorum*. Lwów: Skł. gł. H. Altenberg.
- WORONIECKI, J. (1918b). Wstęp do nauki o charakterze polskim. W: J. SALONI (red.), *Z zagadnień wychowania narodowego. Cykl wykładów wygłoszonych w Polskim Towarzystwie Pedagogicznym w 1916/17* (s. 50-86). Lwów: nakładem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego.
- WORONIECKI, J. (1921b). Wychowanie społeczne i praca społeczna. *Prąd*, 9(1-2), 13-22, (3-4), 58-73.
- Wspomnienia Marii Kunowskiej-Porębniej* (2018). Wydał, opracował, wstępem i przypisami opatrzył R. Skrzyniarz. Lublin: Episteme.

HISTORYCZNY, SPOŁECZNY I RELIGIJNY KONTEKST
KSZTAŁTOWANIA SIĘ
MYŚLI O. JACKA WORONIECKIEGO

STRESZCZENIE

Znaczący wpływ na Jacka Woronieckiego, na jego postawę i poglądy wywarło środowisko rodzinne, otoczenie, nauczyciele, następnie dominikanie oraz wybitne jednostki, które spotykał na swojej drodze życia. U podstaw jego spojrzenia na świat leżała wiara i wychowanie według zasad Kościoła katolickiego, a w życiu dojrzałym formacja zakonna, dokumenty papieskie i pisma współczesnych mu myślicieli Kościoła. Na jego poglądy i myśl wpływały także wydarzenia historyczne, których był uczestnikiem. Również sytuacja społeczna w Polsce, a także w całej Europie zostawiły ślad w jego postrzeganiu świata.

Słowa kluczowe: o. Jacek Woroniecki; sytuacja historyczna; społeczna i religijna przełomu XIX i XX wieku.

THE HISTORICAL, SOCIAL AND RELIGIOUS BACKGROUND
IN THE FORMATION OF JACK WORONIECKI'S THOUGHT

SUMMARY

Jacek Woroniecki, his attitude and views were greatly influenced by his family background, environment, teachers, then the Dominicans and the eminent figures that he met in his life. At the heart of his world view lay the faith and education propounded by the Catholic Church, and – later in his life – religious formation, papal documents and the writings of church thinkers of his time. His views and thought were also influenced by the historical events that he participated in. Also, the social situation in Poland and in Europe as a whole left a mark in his perception of the world.

Key words: Jacek Woroniecki; historical situation; social and religious situation at the turn of 20th century.